

УДК 378.14:39

DOI: 10.31376/2410-0897-2020-2-43-98-105

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Скорик Тамара Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін

Національний університет «Чернігівський колегіум»

e-mail: tamskorik@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-1442-6024

Researcher ID: J-2211-2016

У статті розглянуто визначення понять «компетентність», «компетентнісний підхід», «професійна компетентність», «педагогічна компетентність» у сучасній науці. Автор аналізує міжнародні та вітчизняні законодавчі документи щодо компетентнісного підходу в освіті, публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників. Узагальнено різноманітні тлумачення означених понять, запропоновано перелік основних компетентностей, якими має володіти майбутній учитель, обґрунтовано поняття «педагогічна компетентність». Автор робить узагальнення щодо значення педагогічної компетентності як першого щабеля в розвитку професійної успішності майбутнього вчителя.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, професійна компетентність, педагогічна компетентність, освітньо-професійна програма.

Постановка проблеми. Перше десятиріччя XXI ст. позначене запровадженням Болонської системи навчання у закладах вищої освіти України, зорієнтоване на міжнародне визнання, розвиток мобільності студентів та можливостей працевлаштування випускників. Зміни в організації та змісті освіти за вимогами Болонського процесу передбачали досягнення європейських освітніх стандартів, спрямованих на якісну освіту та забезпечення високої конкурентоздатності майбутніх фахівців відповідно до запитів ринку праці.

Перед сучасною системою вищої педагогічної освіти стоїть проблема оновлення підходів до змісту, форм, методів та засобів підготовки сучасних педагогів, які задовольняють пореби модернізованої школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема компетентності та педагогічної компетентності розкрита в дослідженнях та публікаціях В. Бездухова, А. Бойко, А. Василюка, С. Гончаренка, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Лугового, А. Маркової, О. Овчарук, В. Кременя та ін. Упровадження компетентнісного підходу висвітлено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, В. Ягупова, Ф. Вайнерт, Д. Валь, Е. Кліме, Х. Кнауф, Д. Кур, Д. Мартенс, Д. Рамен. Питання компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя були в полі наукових інтересів багатьох дослідників: Г. Балла, С. Вітвицької, Н. Волкової, О. Дубасенюк, І. Зязюна, І. Зимньої, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, О. Шапран та ін.

Мета статті – проаналізувати сутність понять «компетентність», «компетентнісний підхід», «професійна компетентність», «педагогічна компетентність» у сучасній науці та окреслити роль педагогічної компетентності у становленні професійної успішності майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Основними документами, що регулюють упровадження Болонського процесу в систему національної освіти є Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання розроблення Національної рамки кваліфікацій» (№ 1727-р від 27.08.2010); Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та інтеграції в європейське і освітнє співтовариство на період до 2020 року» (№ 612 в 13.07.2007). На перших етапах упровадження в освітній процес ЗВО України підходів Болонської декларації відбувалося розроблення науково обґрунтованого змісту та об'єктивного механізму оцінювання, а також планування розвитку української освіти й науки.

О. Овчарук [1] наголошує, що одним зі шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є

орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей та створення ефективних механізмів їх запровадження. Науковець здійснила аналіз підходів до розуміння компетентності різними міжнародними організаціями та визначила відмінності й спільні ознаки. Зокрема, міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні, або ключові уміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові уявлення, опори, або опорні знання. Компетентності, на думку експертів ПРС, передбачають: спроможність особистості сприймати й відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок. О. Овчарук зазначає, що «таке визначення поняття компетентностей певним чином збігається з положеннями, що висловлюють українські педагоги, однак представники європейських педагогічних кіл насамперед виходять з особистісних і соціальних потреб, задоволенню яких мають сприяти компетентності» [1]. Науковці вважають, що ключова компетентність має сприяти досягненню успіхів у житті, розвитку якості суспільних інститутів та відповідати багатоманітним сферам життя [1].

За визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)), поняття «компетентність» визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу; містить набір знань, навичок і відношень, які дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності [2, с. 6].

Серед зарубіжних досліджень відомими є підходи до сутності компетентності, запропоновані фахівцями Центру професійної освіти та підготовки до зайнятості Університету штату Огайо, які під компетентністю (competency/competence) вважають діагностику конкретних знань, умінь, навичок і розуміння відносин, що необхідні для ефективної професійної діяльності в обраній галузі [3]. За визначенням британського філософа і соціолога К. Уінча, компетентність заснована на поведінковій діяльності, визначеній відповідними умовами, на здібностях виконувати завдання відповідно до заданих параметрів у конкретній ситуації [4]. Тобто компетентність є поведінковою характеристикою особистості та залежить у своєму вияві від конкретних умов.

Ю. Рашкевич, аналізуючи завдання проекту TUNING, спрямованого на впровадження Болонського процесу на рівні вищих навчальних закладів, зазначив, що цей проект є «основою для розробки контрольних опорних точок (точок прив'язки) на рівні предметної області, що повинно забезпечити порівняльність, сумісність та прозорість навчальних програм. Опорні точки формулюються в термінах кінцевих *результатів навчання та компетентностей*, що становлять динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, умінь та здатностей. Розвиток компетентностей є метою освітніх програм, які формуються в різних навчальних дисциплінах та оцінюються на різних етапах» [5].

Поняття «компетентність» визначено у законодавчих документах України:

- ЗУ «Про вищу освіту» (2014): компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей;

- НРК України (2020): компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних, і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Національна рамка кваліфікацій (НРК, 2011, зі змінами від 25.06.2020) свої підходи до вищої освіти ґрунтує на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудових відносин тощо, окреслює відповідність рівнів освіти та компетентностей здобувачів. Опис кваліфікаційних рівнів здійснюється у таких основних характеристиках: знання / уміння, навички / комунікація/ відповідальність і автономія, які мають свої визначення на кожному

освітньому рівні.

Вітчизняні вчені О. Крисан, О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко зазначають, що компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні й дозволяють людині розуміти, тобто ідентифікувати та оцінювати в різних контекстах проблеми, що є характерними для різних сфер діяльності.

Широке визначення поняття «компетентність» подає І. Зязюн, який розкриває його в соціально-педагогічному контексті та вважає, що компетентність як «екзистенціальна властивість людини є продуктом власної життєтворчої активності людини, ініційованої процесом освіти» та зазначає, що «компетентність як властивість індивіда існує в різних формах – як високий рівень умілості, як спосіб особистісної самореалізації (звичка, спосіб життєздатності, захоплення); як деякий підсумок саморозвитку індивіда, форма вияву здібностей тощо» [6, с. 17].

В. Кричевський (1997) наводить ознаки компетентності: наявність знань для успішної діяльності, розуміння значення цих знань для практики, набір операційних умінь, володіння алгоритмами розв'язання трудових завдань, здатність до творчого підходу у професійній діяльності. Ці характеристики є ознаками здійснення успішної професійної діяльності також, що підтверджує зв'язок компетентності та успішності в діяльності.

Отже, компетентність є здатністю до виконання певного виду діяльності, що передбачає оволодіння необхідною для цього інформацією, постійне оновлення знань та здатність до їх застосування / використання.

Наукові джерела пропонують різні підходи до розуміння сутності компетентності: функційно-діяльнісний (Н. Кузьміна, В. Сластьонін, В. Сімонов, Н. Тализіна, А. Щербаков та ін.) розглядає компетентність як єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення професійної діяльності та виконання професійних функцій, при цьому основні параметри професійної компетентності задаються функціональною структурою професійної управлінської діяльності, яка включає теоретичні та практичні складові професійної компетентності (аналітичні, прогностичні, проєктивні, рефлексивні, організаційні, комунікативні та ін.); аксіологічний підхід (К. Абульханова-Славська, Б. Гершунський, В. Воронцова, Н. Розов та ін.) розуміє компетентність як освітню цінність, тому професійна компетентність передбачає введення людини у світ загальної культури цінностей, в якому вона реалізує себе як фахівець-професіонал; універсальний підхід (Ю. Абрамов, Ф. Зятдінова, В. Кудашов, Н. Розов, Ю. Тупталов та ін.) розглядає зміст компетентності, що не співвідноситься з професійною освітою, а пов'язується із базовою кваліфікацією та дозволяє людині орієнтуватися в широкому колі питань, які не обмежені вузькою спеціалізацією та забезпечують соціальну і професійну мобільність особистості, відкритість до змін та творчого пошуку, здатність до самовираження і самовдосконалення, готовність і здібність поновлювати свої знання; особистісно-діяльнісний підхід до компетентності передбачає, що робота і особистість фахівця розглядаються в нерозривній єдності (М. Єсаулова, І. Колесникова, М. Мітіна, Н. Морева, Є. Соколовська, Г. Сухобська та ін.).

На наш погляд, саме особистісно-діяльнісний підхід дозволяє цілісно проаналізувати професійну компетентність учителя з погляду особистісних якостей та єдності загальних і фахових компетентностей, виходячи зі специфіки педагогічної діяльності, єдності емоційного та раціонального, особистісного та професійного у ній.

Підготовка фахівців на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу (Л. Архіпова, І. Васильєв, Н. Волкова, І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Овчарук, О. Пометун та ін.) передбачає розроблення нових стандартів вищої освіти на основі професійної спрямованості та досягнення ефективності (успішності); переходу до компетентності, яка дозволяє вирішувати проблемні професійні ситуації, уможливорює професійну діяльність на високому рівні.

Отже, компетентнісний підхід до підготовки вчителя спрямований на формування професійних і особистісних якостей, організаторських здібностей, таких як здатність приймати рішення, брати на себе відповідальність, володіти необхідними навичками комунікації,

оцінювати соціальні процеси та визначити місце педагогічної діяльності у їх розбудові, знаходити шляхи вдосконалення професійної діяльності.

Теорія і практика реалізації компетентнісного підходу репрезентує безліч варіантів класифікацій компетентностей, з-поміж яких найбільш поширеними є: соціальні, мотиваційні, функціональні (О. Овчарук); ключові (Н. Бібік, О. Пометун); надпредметні, загальнопредметні, соціально-предметні (О. Крисан); ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні, соціально-трудова, особистісного самовдосконалення (А. Хуторський).

Поряд із поняттям «компетентність» стоїть поняття «професійна компетентність». Науковці визначають професійну компетентність по-різному: Н. Кузьміна вважає, що це «стійка, заснована на специфіці мислительних процесів ефективного соціального досвіду, здатність розуміти самого себе, а також інших людей, їх взаємоного ставлення і прогнозувати міжособові події» [7, с. 10]. А. Маркова (1997) інтерпретує її як індивідуальну характеристику конкретного працівника, ступінь його відповідності вимогам професії; О. Дубасенюк більш широко розуміє професійну компетентність як «якість особистості майбутнього фахівця, що характеризує рівень його інтеграції не тільки у середовище професійної діяльності, а й у різні соціальні середовища, входження в які виявляє необхідність виконувати різні соціальні ролі» [8, с. 11].

Структурні компоненти й складники кожної з компетентностей науковці вважають можливим визначати на основі врахування спрямованості особистості студента, його потреб, мотивів, цілей, переконань тощо.

В. Введенський (2003) вважає, що «професійна компетентність» має інтегративні характеристики, що поєднує такі поняття, як «професіоналізм», «кваліфікація», «професія», «здібності» тощо, та вказує, що в процесі проведення наукових досліджень змісту та структури професійної компетентності використовують три основні підходи: професіографічний, рівневий і підготовку завдань. Зокрема, професіограма як набір вимог компетентності фахівця спрямована тільки на визначення операційних компетентностей. Проте автор вважає, що до належних особистісних якостей і здібностей, використовуючи рівневий підхід, необхідно додати комунікативну, інформаційну, регулятивну і інтелектуальну складові професійної компетентності, серед яких інтелектуальна складова є базовою.

Складовими професійної компетентності вчені називають знання, пізнавальні та практичні навички, емоції, ставлення, цінності та етику, мотивацію, котрі поєднуються взаємовідповідними зв'язками з метою мобілізації для активної діяльності (О. Овчарук), а також установка на постійне професійне й особистісне вдосконалення, самореалізацію; професійний інтерес та потребу стати компетентним фахівцем (О. Артамонова).

В якості провідного поняття відновлення та модернізації освітнього процесу виступає поняття «професійна компетентність» учителя, яка визначає готовність учителя до професійних дій. Професійна компетентність учителя передбачає не тільки володіння знаннями та вміннями, а й властивостями, які дозволяють здійснювати діяльність у цілому.

Поширеним є підхід до розуміння професійно-педагогічної компетентності, запропонований Н. Кузьміною, сутність якої полягає в обізнаності у таких галузях: спеціальній (дисципліни, яку викладає педагог; науки, мистецтва, які ця дисципліна акумулює); методичній (у галузі засобів, форм і методів педагогічного впливу); психологічній (у галузі врахування особливостей відображення впливу педагогічної дії на психічний розвиток особистості). Автор вважає, що професійна компетентність учителя – це здатність педагога перетворювати діяльність на засіб формування особистості та включає такі складові: спеціальну, методичну, соціально-психологічну, диференціально-психологічну й аутопсихологічну [7, с. 60]; це сукупність умінь педагога як суб'єкта педагогічного впливу особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою кращого вирішення педагогічних завдань [7, с. 89–90].

У зарубіжних країнах на основі досвіду реалізації компетентнісного підходу в освіті намагаються розробити систему професійних компетентностей педагогів, до якої включають

такі групи ключових компетентностей: соціальні – пов’язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості педагога; мотиваційні – пов’язані з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором особистості педагога; функціональні – пов’язані зі сферою знань, умінь і навичок оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом [8]. Вітчизняні науковці (Н. Бібік, О. Пометун, Л. Хоружа та ін.) вважають, що компетентнісний підхід у професійній підготовці сприяє формуванню в майбутніх учителів ряду взаємопов’язаних ключових компетентностей: професійної, особистісної, соціальної, комунікативної тощо.

На думку О. Митника (2004), професійну компетентність вчителя можна тлумачити як здатність фахівця кваліфіковано й ефективно застосовувати теоретичні знання, знання-засоби, знання-цінності як у запланованих, так і у непередбачених педагогічних ситуаціях. Такий підхід вказує на взаємозв’язок знань, умінь, навичок та особистісних якостей, здатностей оперувати ними, що є основою професійної компетентності вчителя.

І. Зязюн вважає педагогічну компетентність однією зі складових педагогічної майстерності та визначає професійно-педагогічні компетентності вчителя як процесуально важливі якості, пов’язані з властивостями інтегральної індивідуальності педагога; як здатність педагога перетворювати спеціальність на засіб формування особистості учня з урахуванням обмежень, розпоряджень, вимог, у полі яких вона розвивається; як працю вчителя, у якій на достатньо високому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість учителя, досягаються хороші результати в учінні та вихованні школярів; як знання й досвід, що вможливають професійне, грамотне вирішення питань учіння та виховання; як сукупність професійно-педагогічних компетенцій [6].

Таким чином, професійна компетентність становить основу професійної успішності та конкурентоздатності вчителя на ринку праці, яка виявляється як стійка властивість особистості до реалізації своїх професійних спроможностей.

На основі аналізу структури педагогічної компетентності вчені виділяють базову педагогічну компетентність, яка є «інтегральним особистісним утворенням, що забезпечує ефективність здійснення педагогічної діяльності в системі професійних відносин та передбачає усвідомлення розуміння гуманістичних цінностей для професійної діяльності вчителя, опанування теорією й педагогічними технологіями для успішного виконання функцій загальнопедагогічної діяльності й професійно-особистісного розвитку» [9, с. 153], змістом якої є когнітивний, аксіологічний, діяльнісно-творчий та особистісний компоненти. В. Шахов вказує також, що більшість дослідників виділяє такі складові компетентності, як знаннева (когнітивна), діяльнісна (операційно-діяльнісна, технологічна), мотиваційна (ціннісно-орієнтаційна) [9, с. 153].

Науковці (Г. Єгоров, А. Хуторський) вважають, що педагогічні компетентності обов’язково включають методологічні компетентності, оскільки процеси модернізації освіти приводять до трансформації інформаційно-контрольованої педагогічної позиції вчителя на фасилітаторську та особистіно зорієнтовану; інформаційну, оскільки особливістю глобалізаційних процесів та інформатизації є спільне опанування знань через єдність навчання вчителів і учнів, коли нові знання і компетенції набуваються разом; соціальну, що пов’язано із розбудовою демократичного суспільства, зростанням ролі й значущості суспільних організацій у житті країни, уміння працювати в команді, вибудовувати свої стосунки з іншими людьми, корпоративної культури; культурологічну, що включає культуру діалогу, толерантність, солідарність тощо.

Розроблений професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (введення в дію 01.01.2021) [10], п. 4 визначає перелік загальних компетентностей, якими має володіти сучасний учитель:

- ЗК.01: Здатність діяти як відповідальний громадянин та брати участь у суспільному житті на різних рівнях (громадянська компетентність)

- ЗК.02: Здатність до взаємодії з іншими в різних соціальних ситуаціях та критичного оцінювання соціальних подій і явищ (соціальна компетентність)
- ЗК.03: Здатність до особистісного і професійного самовизначення, самоствердження і самореалізації впродовж життя, до цінування багатоманітності у суспільстві (культура самовираження)
- ЗК.04: Здатність до створення команди однодумців, прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків (лідерська компетентність)
- ЗК.05: Здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, до самопрезентації та результатів своєї професійної діяльності; здатність до керування власним життям і кар'єрою (підприємницька компетентність)

Більшість загальних компетентностей, а саме соціальна, культура самовираження, лідерська та підприємницька, впливають на становлення професійної успішності майбутнього вчителя. Ці компетентності є універсальними, які задовольняють потреби ринку праці, формуючи універсальні навички конкурентного фахівця. Тому можна говорити, що розвиток професійної успішності відбувається вже в процесі професійної підготовки вчителя, хоча результати цього процесу можна означити тільки пізніше – у професійній діяльності.

Формування професійної компетентності закладено в освітньо-професійну програму підготовки вчителя як складову галузевого стандарту вищої педагогічної освіти. Задекларовані загальні компетентності конкретизуються у змісті освітніх компонентів та вимірюються прогнозованими результатами навчання, які також відображені у освітньо-професійній програмі підготовки вчителя. Фахові (спеціальні) компетентності вказують на предметну область спеціальності фахівця.

Таким чином, формування професійної компетентності можна вважати першим етапом на шляху розвитку професійної успішності майбутнього вчителя. Цей процес передбачає оволодіння мотиваційним, змістовим і процесуальним компонентами педагогічної діяльності, визначення стратегії подальшого професійного розвитку. На етапі професійної підготовки студенти опановують професійні знання, уміння оперувати ними, які утворюють концептуальну основу педагогічної професії, розвивають здатність перетворювати педагогічні теорії на практичні технології педагогічного впливу; формують потребу в самоосвіті та підвищенні рівня кваліфікації; розвивають навички комунікації; рефлексивні педагогічні вміння, що допомагають оцінити педагогічні дії та розробити стратегію подальшого професійного розвитку.

Подальший розвиток професійної компетентності вчителя відбувається в напрямі становлення його педагогічної майстерності, усвідомленого регулювання професійної поведінки, прийняття моделі поведінки успішної особистості, розвиток педагогічної творчості через набуття професійного досвіду, оскільки динаміка становлення педагога як професіонала від компетентності до майстерності та творчості, а далі до професіоналізму та акмемоделі педагогічної діяльності передбачає постійний саморозвиток, рефлексію та самоаналіз педагогічних дій, їх корекцію та вдосконалення.

Якщо зважати, що результатом професійної підготовки майбутнього вчителя є готовність випускника вищої педагогічної школи до педагогічної діяльності, а результатом професійної педагогічної освіти є професійна компетентність, що виявляється як основа педагогічної майстерності та педагогічної творчості, можна говорити, що професійна компетентність як новоутворення майбутнього вчителя є фундаментом його професійної успішності, першим етапом її розвитку, а у єдності із майстерністю / творчістю утворюють професіоналізм педагогічної дії, які є інтегральним багаторівневим особистісним новоутворенням, що характеризує ступінь підготовленості вчителя до майбутньої професійної діяльності та становлення його як професійно успішної особистості.

Перспективами подальших досліджень є виокремлення стратегії розвитку професійної успішності майбутніх учителів на основі компетентнісного підходу та виокремлення тих компетентностей, які є ключовими в освіті впродовж життя.

Список використаної літератури

1. Овчарук О. Компетентність як ключ до оновлення змісту освіти. URL: <https://ru.osvita.ua/school/method/381> (дата звернення: 18.05.20).
2. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO) : Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). Quality education and competencies for life; Workshop 3. *Background Paper*. 2004. № 34. P. 6.
3. Occupational standards: International perspectives/ Ed. by Oliveira J. Columbus, OH: Center on Education and Training for Employment, the OhioState University, 1995. 142 p.
4. Winch C Education, work and social capital: towards a new conception of vocational education. London; New York, 2000. 220 p.
5. Рашкевич Ю. М. Компетентнісний підхід у побудові навчальних програм. Виступ в рамках Проекту Tuning Educational Structures in Europe, 2013. URL: www.tempus.org.ua/uk/.../621.../download.htm
6. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія. Київ; Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. С. 10–18.
7. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва, 1990. 119 с.
8. Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід : монографія / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.
9. Шахов В. І. Теоретико-методологічні основи базової педагогічної освіти майбутніх учителів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2008. 467 с.
10. Проект професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» та «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18#n8> (дата звернення: 12.01.20).

PECULIARITIES OF A MODERN TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION

Skoryk Tamara

Pedagogical Sciences Candidate, Associate Professor of Arts Department
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» (Chernihiv)

Introduction. *The modern system of higher pedagogical education faces the problem of updating the content, forms, methods, and means of training modern teachers based on the introduction of a competency-based approach to the development of teachers' training standards.*

The purpose of the article is to analyze the essence of the concepts «competence», «competency-based approach», «professional competence», «pedagogical competence» in modern scientific thought and to outline the role of pedagogical competence in the future teacher's professional success formation.

Methods. *To reach the goal, the following general scientific study methods were used: theoretical analysis, synthesis, generalization, and systematization. The study used the dialectical method in the analysis of competencies and practice of their application in the future teachers' training; a comparative method for analyzing the competency-based approach in education; a systematic method for understanding the process of the future teacher's professional competencies formation.*

Originality. *Based on the analysis of different approaches to the professional competence of teachers, the author determines that the personality-activity approach allows analyzing the professional competence of teachers in terms of personal qualities and unity of general and professional competencies, based on the specifics of teaching, emotional and rational unity, the personal and professional.*

Conclusion. *The author concludes about the importance of pedagogical competence as the first step in developing the future teacher's professional success. The formation of professional competence is included in the educational training program of teachers, involves mastering the motivational, semantic, and procedural components of pedagogical activities. Study prospects are the definition of a strategy of further professional development of teachers based on the competency-based approach and focus on achieving the professional success of teachers.*

Key words: *competence, competency-based approach, professional competence, professional competence of a teacher, educational program.*

References

1. Ovcharuk O. Kompetentnist yak kliuch do onovlennia zmistu osvity [Competence as a key to updating the content of education]. URL: <https://ru.osvita.ua/school/method/381> [in Ukrainian].

2. Definition and Selection of Competencies. (2004). Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO): Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). Quality education and competencies for life; Workshop 3. Background Paper. 34. 6. [in English].
3. Occupational standards: International perspectives. (1995). Ed. by Oliveira J. Columbus, OH: Center on Education and Training for Employment, the OhioState University. 142. [in English].
4. Winch C Education. (2000). Work and social capital: towards a new conception of vocational education. London; New York. 220. [in English].
5. Rashkevych Yu. M. (2013) «Kompetentnisnyi pidkhid u pobudovi navchalnykh prohram». [Competence approach in building curricula]. Vystup v ramkakh Proektu Tuning Educational Structures in Europe. URL: www.tempus.org.ua/uk/.../621.../download.Htm [in Ukrainian].
6. Ziaziun I. A. (2005). Filosofiiia postupu i prohnozu osvitnoi systemy [Philosophy of progress and forecast of the educational system]. Pedagogichna maisternist : problemy, poshuky, perspektyvy : [monohrafiia]. In-t pedagogiky i psikhologhii prof. osvity. Kyiv; Hlukhiv : RVV HDPU. [in Ukrainian].
7. Kuzmyna N. V. (1990) Professyonalizm lychnosti prepodavatel'ia y mastera proyzvodstvennoho obuchen'ia. [Professionalism of the teacher's personality and masters of industrial training] Moskva. [in Russian].
8. Profesiina pedagogichna osvita : kompetentnisnyi pidkhid (2011) [Professional pedagogical education: competence approach] : [monohrafiia] / za red. prof. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].
9. Shakhov V. I. (2008). Teoretyko-metodolohichni osnovy bazovoi pedagogichnoi osvity maibutnykh uchyteliv [Theoretical and methodological foundations of basic pedagogical education of future teachers] : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 / Ternopil. [in Ukrain].
10. Proiekt profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity» ta «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity». [Draft professional standard for the professions «Primary school teacher of general secondary education» and «Teacher of general secondary education»]. (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18#n8> [in Ukrainian].

Отримано редакцією 12.12.2020 р.

УДК 373. 8. 2

DOI: 10.31376/2410-0897-2020-2-43-105-115

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ РОЗУМІННЯ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Дятленко Тетяна Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівський національний педагогічний університет ім. Олександра Довженка

e-mail: tetiana.diatlenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0145-208X

Автор статті порушує актуальну для сучасної методики навчання української літератури проблему поглибленої роботи над ліричним твором в основній і старшій школах на засадах діяльнісного підходу. Проаналізовано праці вітчизняних учених, де розроблено окреслене питання. Підкреслено, що більшість праць орієнтована на реалізацію знаннєвої парадигми в літературній освіті. Чинні державні документи задекларували перехід на компетентнісний, особистісно зорієнтований і діяльнісний підходи, які потребують як теоретичного, так і практичного опрацювання. У межах статті окреслено принципи реалізації діяльнісного підходу до навчання літератури. Відповідно до етапів уроку визначено найефективніші, на думку автора, сучасні прийоми роботи над ліричним твором. Автор стверджує, що діяльнісний підхід можна реалізувати через низку прийомів педагогічних технологій, розроблених у дидактиці.

Ключові слова: літературна освіта, діяльнісний підхід, лірика, ліричний твір, принципи діяльнісного підходу, прийоми інтерактивного навчання, етапи роботи над ліричним твором.

Постановка проблеми. Одним із ключових і найбільш актуальних завдань шкільної літературної освіти на сучасному етапі є розвиток компетентного читача, якому притаманні «стійкий інтерес до читання, здатність уявляти й переживати прочитане, критично й рефлексійно мислити, інтерпретувати прочитане, знаходити авторські й творити власні смисли, відчувати естетичну насолоду від художнього слова, відкривати національні й загальнолюдські цінності, жити й творчо діяти в умовах глобалізаційних змін і полікультурного суспільства, цінувати надбання національної культури й поважати здобутки інших народів» [1, с. 6]. Виховати такого читача можливо, спираючись на пізнавальні інтереси школярів і емоційне сприйняття прочитаного ними. Що ж до результатів навчально-виховного